

Is ár mBreathimeacht é freisin:

Ceartha Leanaí, Guthanna Leanaí

Tuarascáil Achoimre 10 Samhain 2017

Achoimre

I mí na Samhna 2017, tháinig thart ar 120 duine óg le chéile san lúr chun páirt a ghlacadh i gcomhdháil ar a dtugtar 'Is ár mBreathmeacht é freisin: Cearta Leanaí, Guthanna Leanaí'. D'eagraigh agus reáchtáil grúpa de dhaoine óga ó Thuaisceart Éireann agus ó Phoblacht na hÉireann an chomhdháil seo le tacaíocht ón Ombudsman do Leanaí agus ón gCoimisinéir Thuaisceart Éireann um Leanaí agus Daoine Óga. Is achoimre é seo ar na tuairimí a chuir na rannpháirtithe in iúl, tá tuarascáil iomlán ar fáil chomh maith.

Príomhtheachtaireachtaí

1. Beidh tionchar mór ar leith ag an mBreatimeacht ar dhaoine in Éirinn, sa Tuaisceart agus sa Deisceart, agus ba cheart breithniú speisialta a dhéanamh air seo le linn an phróisis idirbheartaíochta.
2. Beidh níos mó tionchair ag an mBreatimeacht ar leanaí agus ar dhaoine óga ná mar a bheidh aige ar aon ghrúpa eile, mar go mbeidh orainn déileáil leis na himpleachtaí ar feadh na tréimhse is faide. Mar sin, labhair linn faoi agus éist lenár dtuairimí.
3. Táimid tar éis teacht rófhada ón bhforéigean agus ó na deighiltí a bhí ann roimhe seo. Níl muid ag iarraidh cúlú a fheicáil go teorainn chrua agus go coimhlint. .
4. Gach gné de Chomhaontú Aoine an Chéasta a chosaint le linn an phróiseas Breatimeachta agus cearta na ndaoine óga i dTuaisceart Éireann a chosaint ionas go bhféadfaimid féin a mheas mar Bhriotanach, Éireannach nó iad araon.
5. Éagsúlacht a chur chun cinn agus cosc a chur le heasaontas a d'fhéadfadh dul in olcas, go háirithe maidir le naimhdeas i leith imirceach.
6. A chinntiú go teorainn bhog í an teorainn idir an AE agus an Ríocht Aontaithe ar oileán na hÉireann. Saoirse gluaiseachta thar an teorainn a chosaint.
7. Tá an-ímní orainn go bhféadfadh an Breatimeacht srian a chur ar ár ndeiseanna sa todhchaí maidir le hobair, taisteal agus staidéar. Na deiseanna seo a chosaint agus tacú linn chun leas a bhaint as na deiseanna nua a d'fhéadfadh teacht chun cinn mar thoradh ar an mBreatimeacht.
8. Comhionannas de chaighdeáin agus de chomhaontuithe comhoibritheacha a choimeád, ar fud oileán na hÉireann maidir le príomhréimsí ar nós cúram sláinte, oideachas, póilíneacht, sábháilteacht agus cosaint leanaí.
9. Ligean do leanaí, daoine óga agus a dteaghlaigh leanúint ar aghaidh le rochtain a bheith acu ar sheirbhísí agus ar áiseanna ar

gach taobh den teorainn, mar shampla i ndáil le sláinte, oideachas, gníomhaíochtaí spóirt agus cultúrtha. Ba cheart go ngeallann rialtas na Ríochta Aontaithe do leanúint le ballraíocht den LEE d'fhonn a chinntiú go gcoinneofar an Cárta Eorpach um Árachas Sláinte.

10. Ba cheart an t-airgead a d'íoc rialtas na Ríochta Aontaithe leis an AE roimhe seo a úsáid chun seirbhísí sláinte níos fearr a mhaoiniú agus chun an cailteanas den mhaoiniú AE a soláthraíodh do Thuaisceart Éireann roimhe seo a chúiteamh.

Moltaí

Saoirse gluaiseachta

- Ní mór teorainn chrua a sheachaint agus ní mór saorghluaiseacht a choimead thar an teorainn. Tá sé ríthábhachtach go ndéanfar an cur isteach a íoslaghdú ós rud é nach bhfuil daoine óga ag iarraidh dul ar ais go dtí an teorainn a bhí ann roimhe seo. Ba cheart don Rialtas breathnú ar shamplaí eile de theorainneacha boga agus d'fhéadfaí réitigh teicneolaíocha a bheith ann chun ligean do thaisteal éasca, ar nós cineálacha speisialta de chártaí / pasanna aitheantais nó seiceálacha uimhirphlátaí ar an teorainn.
- Ní mór taisteal éasca ar iompar poiblí thar an teorainn a choimead agus níor chóir táillí fánaíochta sonraí a thabhairt isteach arís idir an dá chuid den oileán.

Sláinte agus Míchumas

- Ní mór do na Rialtais a chinntiú go gcoimeádtar comhoibriú maidir le soláthar seirbhísí cúraim sláinte ar fud na hÉireann i ndiaidh an Bhreathimeachta. Ba chóir go mbeadh daoine fós ábalta rochtain a bheith acu ar sheirbhísí sláinte is gaire dóibh, is cuma an bhfuil sé seo suite ar an taobh eile den teorainn. Ba chóir go leanfaí ar aghaidh le sainsheirbhísí a phleanáil agus a sheachadadh ar bhonn uile-oileáin, d'fhonn na torthaí is fearr a chur ar fáil d'othair.
- Níor chóir glacadh leis go gcuirfeadh an Breatimeacht srian ar chomhoibriú agus rochtain ar sheirbhísí cúram sláinte, ach ba chóir do rialtais socruithe comhoibrithe a lorg le tíortha eile.
- Ba chóir don Ríocht Aontaithe fanacht sa LEE chun ligean do na socruithe maidir leis an gCárta Eorpach um Árachas Sláinte leanúint ar aghaidh. Más rud é nach leanfar ar aghaidh leis na socruithe maidir leis an gCárta Eorpach um Árachas Sláinte, ba chóir socrú den chineál céanna a chur i bhfeidhm d'oileán na hÉireann.

- Níor cheart go gcuirfí moill ar na hotharcharranna nuair a bhíonn orthu dul thar an teorainn agus ba cheart go mbeidís ábalta othair a thabhairt chuig an ospidéal is gaire, beag beann ar an taobh den teorainn ina bhfuil sé suite.
- Ní mór d'aon athruithe ar bheartais inimirce a chinntiú go bhféadfaidh oibrithe cúraim sláinte ó thíortha eile leanúint orthu ag obair sa Ríocht Aontaithe agus go mbíonn aitheantas leanúnach ann dár gcáilíochtaí gairmiúla.
- Ba chóir go bhfaigheadh an NHS (an tSeirbhís Náisiúnta Sláinte) níos mó acmhainní mar a bhí geallta i rith fheachtais reifreann an Bhreiteimeachta.
- Ní mór do na Rialtais an tionchar a d'fhéadfadh a bheith ag an mBreiteimeacht ar dhaoine óga faoi mhíchumas a mheas agus a mhaolú.

Oideachas

- Socruithe comhoibritheacha a choimeád chun rochtain leanúnach a chinntiú do leanaí agus do dhaoine óga do scoileanna ar bhonn trasteorann. Níor chóir go gcaithfeadh aon leanbh scoil a athrú mar gheall ar an mBreiteimeacht.
- Saoirse gluaiseachta na leanaí agus na ndaoine óga thar an teorainn a chosaint ionas go mbeidís ag freastal ar scoil gan aon bhac orthu, lena n-áirítear busanna scoile a chur ar fáil thar an teorainn. Nuair atá cinntí eile á ndéanamh i ndáil leis an mBreiteimeacht, go háirithe maidir leis an teorainn, ní mór d'idirbheartaithe féachaint ar an tionchar a bheidh aige ar rochtain na leanaí agus na ndaoine óga ar oideachas ionas go ndéantar droch-iarmhairtí diúltacha neamhbheartaithe a chosc.
- Leanúint le tacaíocht a thabhairt do chomhoibriú idir scoileanna i dTuaisceart Éireann agus i bPoblacht na hÉireann.
- Níor chóir srian a chur ar rochtain ar choláistí Breisoideachais ná ar Ollscoileanna ar bhonn trasteorann agus socrú a chur i

bhfeidhm chun cosc a chur ar mhéadú de tháillí teagaisc do mhic léinn trasteorann.

- Ba chóir go mbeadh daoine óga i dTuaisceart Éireann fós ábalta leas a bhaint as na deiseanna arna soláthar ag an gclár Erasmus + i ndiaidh an Bhreitheachta.
- Ní mór aitheantas a thabhairt do chúinsí áirithe de dhaoine ar oileán na hÉireann maidir le leas a bhaint as deiseanna le haghaidh socrúcháin agus oibre ar gach taobh den teorainn.
- Níor chóir go dtiocfadh aon athrú ar aitheantas trasteorann de cháilíochtaí acadúla agus gairmoideachais.
- Ba chóir do rialtas na Ríochta Aontaithe comhaontú a lorg leis an AE d'fhonn a chinntiú go bhféadfaidh daoine óga ó Thuaisceart Éireann, i ndiaidh an Bhreitheachta, leanúint ar aghaidh ag taisteal chuig tíortha an AE le haghaidh cuairteanna staidéir agus go mbeidh an tsaoirse acu cónaí, staidéar agus / nó obair i dtíortha eile an AE.
- Ba chóir athbhreithniú a dhéanamh ar leibhéal cistí an AE a soláthraíodh d'oideachas i dTuaisceart Éireann agus ba chóir do rialtas na Ríochta Aontaithe an maoiniú seo a athsholáthar le linn an aistrithe seo ón AE.
- Ba chóir do rialtas na Ríochta Aontaithe iarracht a dhéanamh teacht ar chomhaontú ionas go bhféadfaidh ollscoileanna na Ríochta Aontaithe iarratas a dhéanamh ar mhaoiniú taighde AE nó ba chóir di na foinsí maoinithe seo a athsholáthar.

Cosaint leanaí

- Tá sé ríthábhachtach nach ndéantar neamhaird ar an tsaincheist i leith comhoibriú trasteorann agus comhoibriú AE a choimead maidir le cosaint leanaí i bhfabhar saincheisteanna níos suntasaí amhail trádáil, talmhaíocht nó an geilleagar.

- Mar gheall ar ról an AE maidir le cosaint leanaí agus frithgháinneáil, ní mór d'idirbheartaithe an Bhreiteimeachta féachaint ar an gcaoi a bhféadfaidh siad mórathruithe ar chosaint leanaí a íoslaghdú. Ní mór struchtúir ábhartha a bheith i bhfeidhm d'fhonn a chinntiú go mbeidh na seirbhísí cosanta leanaí oiriúnach réidh sula bhfágfar an AE agus go mbeidh comhionannas rialála ann ansin chun na socruithe seo a choimeád.
- Beidh sé tábhachtach comhaontuithe ábhartha a choinneáil i ndáil le hábhair ar nós comhroinnt sonraí agus an Barántas Gabhála Eorpach. Ní mór do Rialtais na Ríochta Aontaithe agus na hÉireann leanúint ar aghaidh leis na struchtúir reatha chomhordaithe phóilíneachta (ar nós Europol agus Eurojust).
- Agus cinneadh á dhéanamh ar an gcaoi a ndírítear ar rialáil ghluaiseachta thar an teorainn, ní mór do rialtais na Ríochta Aontaithe agus na hÉireann a chinntiú go bhfuil córais láidre i bhfeidhm chun cos a chur ar gháinneáil leanaí agus a chinntiú go bhféadfaidh gníomhaireachtaí forfheidhmithe dlí gáinneálaithe a ghabháil ar bhealach níos éasca.
- Ba chóir an idirthréimhse a úsáid chun athbhreithniú a dhéanamh ar chórais reatha um chosaint leanaí trasteorann agus AE ionas go bhféadfaidh an méid a bhfuil ag feidhmiú go maith a choinneáil agus feabhas a chur air seo nuair is féidir.

Caighdeán Maireachtála

- Ba chóir go n-úsáidtear roinnt den £350 milliún, a mhaígh lucht feachtais ar son an Bhreiteimeachta gurb é sin costas an AE ar an Ríocht Aontaithe in aghaidh na seachtaine, chun fóirdheontais fheirme agus cláir mhaoinithe éagsúla a sholáthraíonn an AE faoi láthair do Thuaisceart Éireann a athsholáthar.

Féiniúlacht agus neamh-idirdhealú

- Le Comhaontú Aoine an Chéasta ráthaítear comhionannas na gceart ó Thuaidh agus ó Dheas den teorainn. Ní mór do na Rialtais a chinntiú go ndéantar an prionsabal seo a chosaint i rith agus i ndiaidh an Bhreathimeachta.
- Ba chóir teorainn chrua a sheachaint chun dea-chaidreamh a choinneáil idir Tuaisceart Éireann agus Poblacht na hÉireann. Ba cheart treoirlínte comhionannais ar fud na Ríochta Aontaithe agus na hÉireann a chaighdeánú.
- Chomh maith le breithniú a dhéanamh ar thionchar an Bhreathimeachta ar náisiúntacht, beidh sé tábhachtach machnamh a dhéanamh ar an gcaoi a bhféadfadh tionchar a bheith aige ar dhaoine d'eitneachtaí difriúla.
- Ba cheart straitéis shonrach a fhorbairt chun déileáil le hidirdhealú i dTuaisceart Éireann agus reachtaíocht a thabhairt ar aghaidh chun cosaint a thabhairt do: mná, mionlaigh eitneacha, daoine leispiacha, aeracha, déghnéasacha, trasinscneacha agus idirghnéasacha agus ligean d'inimircigh coireanna a thuairisciú gan eagla a bheith orthu faoi dhíbirt. Bhí moltaí ann freisin maidir le reachtaíocht níos forásaí maidir le cearta daoine idirghnéasacha a aithint.
- Ba cheart do na Rialtais feachtais a reáchtáil agus cláir fheasachta poiblí a mhaoiniú maidir le héagsúlacht agus neamh-idirdhealú. Ba cheart do na meáin éagsúlacht a chur chun cinn agus faisnéis a sholáthar maidir le saincheisteanna a bhaineann le hidirdhealú.
- Ba cheart 'ardán a thabhairt' do mhionlaigh chun aghaidh a thabhairt ar idirdhealú agus na saincheisteanna a phearsanú trí scéalta fíora a insint. Ba chóir go mbeadh páirt ag daoine a ndearnadh idirdhealú orthu, chun oideachas a thabhairt do dhaoine eile maidir le neamhionannas. Ní mór cothromaíocht a bheith ann idir sairse cainte agus an tábhacht a bhaineann le fuathchaint a sheachaint ionas nach gcuirfear chun cinn biogóideacht, ciníochais, homafóibe ná trasfóibe.

- Ba chóir oideachas ar idirdhealú agus éagsúlacht a chur i bhfeidhm ar fud na sochaí. Ba chóir go gcuimseofar anseo, oideachas do dhaoine óga i scoileanna chomh maith le hoideachas arna soláthar ag daoine óga don ghlúin níos sine. Aithníodh na póilíní mar ghrúpa tábhachtach freisin a bhfuil oideachas le cur orthu maidir le hidirdhealú agus éagsúlacht.

Cosaint bhreise ag feastáil ó leanaí neamh-AE

- Ní mór do rialtas na Ríochta Aontaithe gníomhú chun dul i ngleic le héadulaingt i leith imirceach, dídeanaithe agus iarrthóirí tearmainn, lena n-áirítear trí oideachas, feasacht ar chearta a mhúscailt trí na meáin, reachtaíocht agus gníomhaireacht iar-Bhreatimeachta chun monatóireacht agus cosaint a dhéanamh ar chearta na n-imirceach. Ba chóir machnamh a dhéanamh ar 'Chairt' chun a gchearta a chumhdach agus a chosaint.
- Ní mór d'ionadaithe polaitiúla cuimhne a choinneáil ar chearta agus leasanna leanaí neamh-AE, sa bhreis ar leanaí an AE agus na Ríochta Aontaithe, ar fud na hidirbheartaíochta Breatimeachta.
- Ní mór cearta na leanaí chun saol teaghlaigh a chosaint i ndiaidh an Bhreatimeachta - cuimsítear anseo leanaí dídeanaí, iarrthóra tearmainn agus imirceacha. Ní mór leanúint ar aghaidh le leanaí scartha a athaontú lena dteaghlaigh tríd an AE, nó trí nósanna imeachta eile.

Is ár mBreaitimeach é freisin

ombudsman
do leanaí
for children

**Oifig an Ombudsman do
Leanaí**

Teach na Mílaoise
52-56 Sráid na Trá Mhór
Baile Átha Cliath 1, D01 F5P8, Éire
T: 01 865 6800
R: oco@oco.ie
Ceisteanna as Gaeilge:
ombudsmandoleanai@oco.ie
SG: www.oco.ie
Twitter: @OCO_ireland

**Coimisinéir Thuaisceart Éireann
um Leanaí agus Daoine Óga**

Teach an Chomhionannais
7-9 Cearnóg Shaftesbury
Béal Feirste BT2 7DP
T: 028 9031 1616
R: info@niccy.org
SG: www.niccy.org
Twitter: @nichildcom
Facebook: www.facebook.com/
nichildrenscommissioner
Instagram: niccy_yp

Is leagan achoimre ar an tuarascáil iomlán í seo, téigh i dteagmháil le do thoil leis na hoifigí le haghaidh cóip di seo nó féach uirthi ar a láithreáin ghréasáin.